

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 5/8

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/8 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Намазова Умида Нормуродовна</i> ФРАГМЕНТЫ ИЗ ИСТОРИИ САМАРКАНДСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ, ЖИВОТНОВОДСТВА И BIOTEХНОЛОГИЙ (1929-1945 ГОДЫ).....	10-15
<i>Эрназаров Туйгун Раджабович</i> ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТАМОЖЕННОЙ СЛУЖБЫ ТУРКЕСТАНСКОГО ГЕНЕРАЛ- ГУБЕРНАТОРСТВА: КЛЮЧЕВЫЕ МОМЕНТЫ И ДОСТИЖЕНИЯ	16-21
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> “ҚОРАҚАЛПОҚФИЛЬМ” СТУДИЯСИ ХУЖЖАТЛИ ФИЛЬМЛАРИДА ТАРИХИЙ МАВЗУЛАР ТАЛҚИНИ	22-27
<i>Шаимкулов Азамат Холмуратович</i> ҚАЙТА ҚУРИШ ДАВРИ МАТБУОТИДА ИҚТИСОДИЙ МАСАЛАЛАР ТАЛҚИНИ	28-38
<i>Муродов Ҳалим Салимович</i> ТУРИЗМ РИВОЖИ ТАРИХИГА БИР НАЗАР	39-46
<i>Юлдашев Саиданварбек Бахромжон ўғли</i> ФАРҒОНА ВОДИЙСИНИНГ– ҚОРАХОНИЙЛАР ТОМОНИДАН ЗАБТ ЭТИЛИШИ ТАРИХИДАН	47-51
<i>Shonazarova Nargiza</i> TOSHKENT SHAHRIDA “OBOD MAHALLA” DASTURI VA UNING IJROSI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	52-57
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O‘ZBEKISTON VA FRANSIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	58-64
<i>Qodirova Ra’no Mamirjonovna</i> O‘ZBEKISTON SSR MAKTABLARIDA 1930-YILLARNING IKKINCHI YARIMIDA TARIX FANINING O‘QITILISHI	65-70
<i>Yunusxo’jayev Habibulla Zafar g’o’li</i> SHARQDA KUCHLI IJTIMOIIY NIHOYA TIZIMI TARIXI	71-75
<i>Нарбеков Абдикамил</i> НАЦИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА В ТУРКЕСТАНЕ И ЕГО СУЩНОСТЬ	76-80
<i>Alimova G‘unchaxon Baxadirovna</i> JAMIYAT TARAQQIYOTINING TARIXIY RIVOJLANISH ASOSLARI DIN VA DAVLAT MISOLIDA	81-85
<i>Jumanazarova Fotima</i> XOTIN QIZLAR BANDLIGINI TA'MINLASH TIZIMINING SHAKLLANISH JARAYONI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	68-93
08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ	
<i>Ziyodilloev Khushnud Rahimboevich</i> PORTFOLIO OPTIMIZATION OF COMMERCIAL BANK CREDITS: A LITERATURE REVIEW	94-100

<i>Hamrayev Amirzoda</i> ISLOMIY MOLIYA XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI TASHKIOTLAR KAPITAL STRUKTURASI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	101-109
<i>Xaitbobaeva Nigora Bakmatatovna</i> T'UQIMACHILIK SANOAT KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYASIDAN FOYDALANIISH B'YIYCHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	110-119
<i>Xalilov Qahramon Qurbonboyevich</i> MINTAQADA TURIZM HUNARMANDCHILIK KLASTERINI SHAKLLANTIRISHNING DESTINATSION MODELI.....	120-132
<i>Maxmudov Tursunpulat Davronovich</i> INVESTITSIYA MANBALARINING MINTAQAGA IKTISODIYETIGA TA'BSIRI	133-144
<i>Ishchanova Salomat</i> KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA MARKETING FAOLIYATINING O'RNI.....	145-150
<i>Muydinova Zilola Voxid qizi</i> CHEGARA BOJXONA POSTLARI FAOLIYATIDA "AVTOMATLASHTIIRILGAN I'ULOVCHI XARAKATI" MOBIL ILOVASINI JORIY ETISH ORQALI IKTISODIY TAHLILNI TAKOMILLASHTIIRISH.....	151-158
<i>Samandarov O'gabek, Ismoilov Shohjahon</i> TURIZMNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	159-164
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Saidova Kamola Uskanbaevna</i> ФЕНОМЕН СВОБОДЫ ДЛЯ ЧЕЛОВЕКА И ОБЩЕСТВА: КОМПАРАТИВИСТСКИЙ АНАЛИЗ	165-173
<i>Omonturdiyev Orzu G'afforovich</i> INSONNING MA'NAVIY MOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA QADRIYATLARNING AHAMIYATI	174-179
<i>Ochilova Guzal' Aralovna</i> YUKSAK MA'NAVIYAT-MANFAATLAR BIRLIGINI TA'MINLASHNING MUQIM OMILI.....	180-185
<i>Nurmatova Umida Jalolidinovna</i> MUTOLAA, SAVODXONLIK VA TA'LIMNING ANTINOMIK XUSUSIYATLARI.....	186-192
<i>Vafayeva Dilafruz Artikovna</i> AHMAD YASSAVIY TASAVVUFIIY TA'LIMOTIDA MA'NAVIY BARKAMOLLIK.....	193-198
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> IJTIMOIY-PSIXOLOGIK MEKANIZMLARINING SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDAGI AHAMIYATI.....	199-202
<i>Bozorova Ro'zigul Sharofovna</i> MEHRSIZLIK HODISASINI KELITIRIB CHIQUVCHI OMILLAR	203-212
<i>Xudoyberdieva Anorabonu Hayotovna</i> DINIY MANBALARDA IJTIMOIIY HAMKORLIK O'OYALARI	213-218
<i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna</i> TASAVVUF FALSAFASIDA GO'ZALLIKNING IMMANENT JIHATLARI	219-224

<i>Dehqonov Behzod Baxtityorovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI QURISHDA YETTI PIRNING BAG'RIKENGLIK G'OYALARINI O'RNI VA AHAMIYATI	225-230
<i>Abdullayeva Firuza Sharipovna</i> NASIRIDDIN TUSIYNING IDROK NAZARIYASI VA KOMILLIK FALSAFASI	231-236
<i>Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich</i> SHIHOBUDDIN UMAR SUXRAVARDIYNING "AVORIF UL -MAORIF" ASARI VA UNDA ILGARI SURILGAN G'OYALAR	237-243
<i>Ибрагимов Солижон Эргашович</i> АХБОРОТ ХУРУЖИ ВА "ОММАВИЙ МАДАНИЯТ" ТАҲДИДИ.....	244-251
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Qodirova Mukaddas Tog'ayena</i> BIZNES DISKURSINING MURAKKAB LINGVISTIK TABIATI.....	252-257
<i>Abdullayev Ikramjon Xashimdjanoich</i> DIFFERENT APPROACHES TO THE QUANTITATIVE-STATISTICAL CHARACTERISTICS OF PARTS OF SPEECH IN THE ENGLISH LANGUAGE	258-265
<i>Hamroyeva Sharifa Shukur qizi</i> TARJIMADA MILLIY SO'ZLARNING BERILISHI (OYBEKNING "NAVOIY" ROMANI INGLIZCHA TARJIMASI MISOLIDA)	266-271
<i>Olimova Gulfiza Muradullayevna</i> BADIIY SAN'AT TURLARINING XORAZM DOSTONLARIDA QO'LLANILISHI.....	272-281
<i>Айниддинов Иқрориддин Шарифович</i> АДАБИЙ МАНБАЛАРДА АШРАФ САМАРҚАНДИЙНИНГ ТАРЖИМАИ ҲОЛИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	282-287
<i>Turaeva Dilfuza Daminovna</i> O'ZBEK TILIDA OBRAZLI SO'ZLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	288-295
<i>Mahmudova Nilufarxon Ravshanovna</i> LISONIY GRADASIYANING MORFOLOGIK, LEKSIK-SEMANTIK SATHDA PARADIGMA SIFATIDA NAMOYON BO'LISHI	296-305
<i>Ashurova Maftuna Asqar qizi, Yuldoshev Rustam Dilshod ugli</i> LINGUOCULTURAL COMPARATIVE ANALYSIS OF IDIOMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	306-311
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ PUBLITSISTIK MATNLARDA KOMPARATIV FRAZELOGIK BIRLIK LARNING KOMMUNIKATIV TA'SIRI XUSUSIDA	312-317
<i>Шамақсудова Саодат Хидоятовна</i> МАССМЕДИА АСПЕКТНИНГ МЕДИАМАТН ШАКЛИГА КЕЛИШИДАГИ ЎЗИГА ХОСЛИКЛАР.....	318-324
<i>Шатова Ирина Юрьевна</i> ОСОБЕННОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ ЛЕКСИКИ ПО РОДУ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЦ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ	325-330
<i>Nortoyeva Nodira Muhammadaliyevna</i> FRAZELOGIK DERIVATLARNI KONTEKSTLARDA ISHLATILISHINING KOGNITIV ASOSLARI	331-335

<i>Alimjanova Shohsanam Azamat qizi</i> KO'P MA'NOLI IBORALARNING KOGNITIV XUSUSIYATLARI	336-340
<i>Турниязова Шахноза Нигматовна</i> МАТНДАГИ БОҒЛАНИШЛИЛИК ҲАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	341-347
<i>Mamarasulova Iroda Jumanovna, Xojimetov Sa'dulla Jumanazarovich</i> INGLIZ ADABIYOTI TUSHUNCHALARINING XILMA -XILLIGI	348-352
<i>Aminova Dilnoza Hikmatullayevna</i> THE IMPORTANCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE ORIGIN OF MILITARY TERMINOLOGY	353-358
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Исломқулова Шоҳсанам Ваҳобжон қизи</i> ВРАЧНИНГ КАСБИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ ВА МОҲИЯТИ	359-365
<i>Mamatallyev To'liqin Xushmamat o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY TA'LIM HUQUQIY ASOSLARINING SHAKLLANISHI	366-378
13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Saidov Jur'at Sodirovich</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARGA TARBIYA BERISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	379-384
<i>Yusupaliyeva Shaxnoza Hakimjanovna,</i> ТЕХНИК ОЛИЙ О'QUV YURTLARIDA OO'ZAKI NUTQ KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH USUL VA METODLARI	385-390
<i>Таджиходжаева Эльвира Рашидовна</i> ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДОВ ИГРОПЕДАГОГИКИ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ	391-396
<i>Тўрахонова Барно Турсунбой қизи</i> БЎЛАЖАК ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГЛАРНИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ ТАШКИЛ ЭТИШГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНИЯТЛАРИ	397-406
<i>Ashurova Sitora Erkinovna</i> USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN EDUCATION	407-412
<i>Каримжоновна Мунаввар Ибрагимовна</i> ХИЗМАТ ИТЛАРИНИ МАХСУС ЙЎНАЛИШГА ТАЙЁРЛАШДА УНГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ (Божхона кўмитасининг Миллий кинология маркази мисолида).....	413-421
<i>Xamirayev Rustam Abdirazakovich</i> VOLEYBOLCHILARDA HARAKAT SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING USLUBIY ASOSLARINI ТАКОМИЛЛАСHTIRISH	422-426
<i>Хашимова Масуда Камилжановна</i> КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К ПРОЦЕССУ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ НАУК	427-435
<i>Бердикулова Насиба Эркинжоновна</i> СОДЕРЖАНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ И ИНТЕГРАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ	436-442

Saidnazarova Gulshan Bolta qizi

AL-BUXORIYNING MA'NAVIY-AXLOQIY QARASHLARINI O'RGANISH PEDAGOGIK MUAMMO
SIFATIDA 443-448

09.00.00–Фалсафа фанлари

Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich

Buxoro davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar kafedrası

katta o'qituvchisi (PhD)

SHIHOBUDDIN UMAR SUXRAVARDIYNING “AVORIF UL -MAORIF” ASARI VA UNDA ILGARI SURILGAN G'OYALAR

Annotatsiya. Mazkur maqolada tasavvuf ta'limoti va Sharq falsafasining yirik vakillaridan biri, “Suhravardiylik” tariqatining asoschisi Abu Hafs Umar Suhravardiyning falsafiy qarashlari “Avorif ul-maorif” (Ma'rifat tuhfalari) asari asosida tahlil qilingan. Shuningdek, asarda mutasavvifning nafs, ruh, ilm, aql tushunchalarining tavsiflanishi, axloqiy g'oyalarining inson kamolotidagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: tarbiya, axloqiy nigilizm, tariqat, tafakkur, tasavvuf, ilm, konsepsiya.

Murtozaev Shahobiddin Baxriddinovich

Bukhara State Pedagogical Institute

Senior lecturer of the Department

of Social Sciences (PhD)

SHIHOBUDDIN UMAR SUKHRAWARDY'S WORK “AWRIF UL -MAORIF” AND THE IDEAS PROVIDED IN IT

Abstract. In this article, the philosophical views of Abu Hafs Umar Suhrawardy, one of the great representatives of Sufism and Eastern philosophy, the founder of the Suhrawardy order, are analyzed based on the work “Awarif ul-Maorif” (Gifts of Enlightenment). Also, the description of the sufism's concepts of nafs, soul, science, and mind, and the place of his moral ideas in human perfection are explained in the work.

Key words: education, moral nihilism, order, thinking, Sufism, science, concept.

Муртозаев Шахобиддин Бахриддинович

Бухарский государственный педагогический

институт, Старший преподаватель

кафедры социальных наук (PhD)

РАБОТА ШИХОБУДДИНА УМАРА СУХРАВАРДИ «АВОРИФ УЛ-МАОРИФ» И ВЫДВИНУВАЕМЫЕ В НЕЙ ИДЕИ

Аннотация. В данной статье анализируются философские воззрения Абу Хафса Умара Сухраварди, одного из крупнейших представителей суфизма и восточной философии, основателя ордена Сухраварди, основанные на труде «Авориф уль-Маориф» («Дары просветления»). Также в работе освещено описание суфийских концепций души, духа, знания и интеллекта, а также роль моральных идей в совершенствовании человека.

Ключевые слова: образование, моральный нигилизм, тарикат, мышление, суфизм, наука, концепция.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI8Y2023N33>

Kirish

Jahon xalqlarining ma'naviy axloqiy qiyofasini shakllantirishda Sharq xalqlari falsafiy tafakkuri alohida o'rin tutadi. Sharq mutafakkirlari, xususan Suhravardiyning antropologik ta'limoti, unda inson borlig'ini chuqur tahlil etilishi fuqarolarni, ayniqsa, yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan kamol toptirishda muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega. Jahonda yuz berayotgan globallashuv jarayonida "ommaviy madaniyat" va "axloqiy nigilizm" kabi illatlarga qarshi kurashda Suhravardiyning ilmiy merosi nazariy-metodologik, g'oyaviy-mafkuraviy, diniy-ma'rifiy jihatdan ahamiyatlidir.

Tasavvufning mashhur tariqatlaridan biri - suhravardiya tariqatining asoschisi Shihobuddin Abu Hafs Umar ibn Muhammad as-Suhravardiy 539 hijriy yili, sha'bon oyining birinchi kuni Eronning Jibol viloyati, Zanjon tumanining Suhravard qasabasida dunyoga keldi. Bu sana milodiy 1145 yilning 27 yanvariga to'g'ri keladi. U boshlang'ich ta'limni o'z yurtida olgach, amakisi va tariqatdagi murshidi bo'lmish Abu Najib as-Suhravardiy bilan Boo'dodga boradi va u yerda ilm tahsilini davom ettiradi. Keyinchalik talabalarga dars berish va xalqqa va'z - nasihat qilish natijasida mashhur bo'lib ketadi. Zamondoshlari uni "Shayx ush-shuyux", "Shayx ul-islom", "Shayx ul-Iroq"[1] nisbatlari bilan ulug'langan .

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Suhravardiy tarixning eng ziddiyatli davrida yashab ijod qilgan alloma bo'lib, ushbu ziddiyatli davrning ijtimoiy tafakkur shakli bo'lgan tasavvuf ta'limotining yorqin namoyandasi darajasiga ko'tarilgan va o'zining chuqur falsafiy ma'noli tafakkur ilmini yaratgan. Bugungi kunda ushbu ilm insoniyat uchun to'g'ri yo'ldan adashmaslikda yoki o'z yo'lini topa olishda xizmat qila oladi. Shu nuqtai nazardan allomaning "Avorif ul-maorif" ("Ma'rifat tuhfalari") asari muhim ahamiyatga ega bo'lib, ushbu asar yurtimizda hali o'rganilmagan[2;304]

Suhravardiyning "Avorif ul-maorif" asari uning nomini abadiyatga muhirladi. "Avorif ul-maorif" asari tasavvuf tariqatlari vujudga kelishi, shakllanishning ilk davrida yozilgan tasavvufga bag'ishlangan ilk manbalardan biri bo'lib hisoblanadi. Ushbu kitobdan avval ham tasavvufga bag'ishlangan bir qator asarlar ham mavjud bo'lib, bular Kalobodiyning so'fiylik to'g'risidagi eng qadimgi va ilk asarlardan biri bo'lgan «At-Ta'arruf li-mazhab ahl at-tasavvuf» («Tasavvuf ahli yo'lini tanishtirish») nomli asari Abu Tolib al-Makkiy "Qut al-Qulub" (Qalblar ozig'i), Qushayriyning "Ar-risola"si, G'azzoliyning "Ihyo ulumi-d-din [3;25]" ("Din ilmlarini jonlantirish") singari asarlari sunniy tasavvuf haqidagi tushunchalarni tartibga solish va uni tizimlashtirish maqsadida yozilgan. Uslubi va mavzular bo'yicha Abu Homid G'azzoliyning "Ihyo ulumi-d-din" asari shunga o'xshash bo'lsa-da, "Avorif ul-maorif"asari kabi keng ko'lamli emas. Umar Suhravardiy "Avorif ul-maorif"da tasavvuf uni amallar jihati va shariat chizig'idan ko'ra tafakkur jihati ko'proq qiziqtirardi alloma ushbu kitobida so'fiy fikrini tushuntirishni maqsad qilgan [4;103] Asar so'fiylar odob-axloqi normalari haqidagi kitobdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada tizimli yondashuv, retrospektiv tahlil, mantiqiylik va vorisiylik, dialektik, germeneytik, qiyosiy tahlil kabi tadqiqot usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

"Avorif ul-maorif" asarini turli xil mazhablardagi tariqat yo'lini tanlagan so'fiylar o'qigan, ular birgalikda tahsil oladigan madrasa, xonaqohlardagi eng sevimli kitoblardan bo'lgan

[5;398]. Suhravardiy sayri suluk (So'fiylarning shaxsiyati muammosi) so'fiylik yo'li (tariqat)ning va bu yo'ldan o'tish yo'li (sayri suluk) o'rta asr tasavvuf namoyandalarining ta'limotida muhim o'rin tutadi. Suhravardiyning so'fiylik ta'limotida bu masalani o'rganish uning dunyoqarashini aniqlashda katta o'rin tutadi.

Suhravardiy "Avorif ul-maorif" asarini yozish sababini quyidagicha asoslaydi so'fiylar toifasining shon-sharafi, sunnat tamoyillariga amal qilinishi, davlatning mustahkamligini ta'minlaydi.

Umar Suhravardiyning ta'kidlashicha: Alohning marhamati bilan ushbu asarni yozishga kirishar ekan. So'fiylarning go'zal, xulq va axloqlarini keng ommaga namoyon oshkor etishdir. Chunki men deb ta'kidlaydi alloma, so'fiylarning qilgan ishlari haqiqat ekanligiga ishonaman ular hamma zamonlarda aniq bilimlarga muvofiq harakat qilganlar va buni men ushbu asar orqali hammaga oshkor qildim.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, Suhravardiy asarini so'fiylarni soxta narsalardan asrash uchun yozganligin ta'kidlaganida, so'fiylik yo'lga bo'lgan talabni ikkinchi sabab sifatida keltirib, ushbu "Avorif ul-maorif" (Ma'rifatni anglaganlar) asari orqali ushbu toifa vakillarini ko'payishi haqida ta'kidlaydi.

"Avorif ul-maorif" asari 63 bobdan iborat;

Asar asosan tasavvuf gnoseologiyasi, odob-axloqi, psixologiyasining amaliyotiga bag'ishlangan;

Asarda tasavvuf tarixi, nazariyasi va amaliyotiga oid qimmatli ma'lumotlar mavjud;

Asar o'z tuzilishi va mazmuniga ko'ra tasavvuf nazariyasiga bag'ishlangan.

Asar ilmiy tahlil qilganda, boblar soni va ularning nomlanishidan shu narsa ayonlashadiki, Umar Suhravardiy o'zining ma'naviy me'rosida Qur'on va islom shariatiga asoslanadi. Shundan kelib chiqib aytish mumkinki, boblar sonining 63 ta ekanligi Payg'ambar yoshiga ishora bo'lgan bo'lishi ehtimoldan yiroq emas, chunki Shihobiddin Suhravardiyning hazrat Rasulullohga (p.) sadoqati, ixlosi juda baland bo'lgan. (*ta'kid bizniki - M.Sh.*)

Asardagi 63-bobni asosan beshta umumiy qismga ajratish mumkin bo'lib bular quyidagi bo'limlardan iborat[6;5a]:

1. 1-9. Boblarida so'fiy, so'fiylik, tasavvuf, mutassavuf, mutashabbeh, malomatiylik kabi tushunchalarni mohiyatini ochib berishni o'z ichiga oladi.

2. 10-28. Boblarida tasavvuf ahli to'planadigan maxsus joylar, manzillar va amaliyotlar haqida hikoya qiladi: Mashoyix, hodim (murid), rabot odobi, safar, Mutasabbib (sababga bog'langan), Fath (sirlarning ochilishlari), Simo'ni (ovoz chiqargan holda trans holatga kirish), chilla v.h.

3. 29-30. Boblarda axloq bilan bog'liq: kamtarlik, holollik, ... va hokazo.

4. 31-55. Boblar eng katta qismi bo'lib, bunda so'fiylar axloq-odobi (yetika-yestetikasi) simo', chilla, qurb (ollohga yaqinlashish), tahorat, namoz, ro'za, ovqatlanish, ibodat, uyqu odoblari, murid, shayx, suhbat va birodarlik odoblari to'g'risida fikr yuritilgan.

5. 56-57. Boblarda esa insonni anglash, so'fiylarning mukoshafasi (kash qilish) o'y fikrlarni anglash haqidadir.

6. 58-63. Boblarda esa hol va maqom, ishora qilish, bidoyat va nihoyatlar to'g'risida to'xtalib o'tilgan.

Asarda ta'kidlanishicha insonning yaratilishi, mohiyati, nafs va ruhi, insonda bor bo'lgan aqil malakasi va juda axamiyatli bir jihat sifatida o'ziga ato etilgan qalbi, ahli tasavvufning inson sarlavhasi ostida bahslashilgan mavzulardandir.

Inson so'zi ko'z qorachig'i ma'nosida kelgan arabcha asosli bir so'zdir. Unutmoq so'zidan hosil qilingani ham manbalarda qayd etilgan[7;119,120]. Suhravardiy ham inson so'zining ko'z qorachig'i ma'nosida kelishidan insonning yaratilishi va qadr-qiymati bog'lamida Alloh taoloning insonni nozik hikmati tufayli yaratganini, uni sharafligini va mukarram qilib nazargohi ilohiy va tajalligohi vahyi samoviy qilganini va bu shaklda uni ham ruhiy, ham jismoniy jihatdan osmonlarning va yerning ko'z qorachig'i qilganini tushuntiradi.

Suhravardiy insonni osmonlarning va yerni o'zligi va xulosasi ekanligini bildiradi. Bu ma'noda Suhravardiy insonni olami suo'ro sifatida tavsiflagan so'fiylar bilan ayni fikrga ega.

Suhravardiy insonning nafs va ruhdan tashkil topgan bir borliq ekanligini ifodalab, vujudning qorindan pasti nafsning markazi va hududi, qorindan yuqori qism esa ruhning hududi va samoviy asrorning xazinasi ekanligi haqida so'z yuritadi.

Suhravardiy insonni tahlil qilayotganda klassik tasavvufiy qarash bilan parallel ravishda fikrlaydi. Inson nafsini vositasida sufliy olam bilan aloqada ekan, ruhi bilan ulug' olamning bir parchasidir. Bu ikki xususiyatni o'zida jamlashi natijasida hayvonlar va maloikalardan farqlanadi.

Bu ma'noda hayvonlarning faqatgina nafsdan iborat bo'lib ruhoniylarining ilohiy ruh ma'nosida yo'q ekan, maloika esa tamoman ruhoniylar sifatida nafsdan mahrum qoldirilgan. Insonda esa bu ikki jihat barcha vasflari bilan mavjuddir. Bu ikki jihat insonda doimiy kurash holatidadir.

Suhravardiyga ko'ra insonning yaratilish sababi ikki dunyoning (dunyo va oxirat) ma'murligidir. Insoniy ruh oliy samoviy bo'lib, u amr olamidandir. Hayvoniylar boshariylar ruh esa xalq olamidandir. Hayvoniylar boshariylar ruh oliy samoviy ruhning joylashadigan joyidir.

"Alloh taolo Odamni doraynni (oxirat va dunyoni) ma'mur qilish uchun yaratgandir. Alloh taolo undan jannatni ma'mur qilishini istaganidek, dunyoni ham ma'mur qilishini istagandir[6-68b]. deb bu mavzudagi fikrini izohlaydi".

Tasavvufiy terminologiyada ilmi ladun tushunchasi g'aybiy ilm, ilohiy sirlarni anglash ilmi ma'nolarida qo'llangan. Ilmi ladunni mutasavvufilar bandaga Alloh tomonidan vositasiz o'rgatilgan xususiy bir ilm deb tushunadilar. Laduniy ilm Allohning valiylariga ilhom yo'li bilan lutf etgan ilmdir.

Mutafakkik ilm va nafs masalasiga quyidagicha yondashadi. Mutasavvufilar barcha ilmlarning Alloh huzuridan kelganiga ishonishadi. Ammo shar'iy va zohiriy ilmlar farishta va rasul vositasida keladi. Ilhom esa bevosita Haqdan keladi. Shuning uchun ilhomga ilmi ladun deyilgan. Bu ilm, ma'lum bir shaxsga xos mahram bir ilmdir[8;393].

Suhravardiy ilmi ladunga ega bo'lishning sharti sifatida kishining nafsini ustidan g'alabasini va nafsiga qarshi husni muomalasini ko'rsatadi. "Darveshning qadri nafsiga qarshi kurashi bilan o'lchanadi. Darvesh nafsini ustidan g'alabasi va unga qarshi kurashidagi husni muomalasi vositasida "ilmi ladun"ga noil bo'ladi. Buning soyasida fazilatga erishib, aqlidan foydalanish imkonini qo'lga kiritib eng oson yo'lni topadi[6;53a]".

Ko'rilganidek Suhravardiy kishining nafsini tozalab uning ustidan g'olib kelishini o'ziga laduniy ilm eshiklarini ochishini fikr qiladi. Nafsga husni muomala esa uning oxirat kunida jazolanadigan ishlardan uzoq bo'lishini ta'minlash va uni xayrli amallarga yo'naltirishdir.

Suhravardiy nafsga hokim bo'lishning yo'llarini tushuntirib, yana ilmi ladun mavzusini kun tartibiga qo'yadi. Xilvatga kirgan bir solikning qirq kun mobaynida bo'sh me'da bilan ovqatlanmay zikr va fikr bilan mashg'ul bo'lishi nafsni nazorat qilishida muhim omil bo'lishini va bu orqali solikka ilmi ladunning eshiklari ochilishini ma'lum qiladi.

Suhravardiy jiddiy bir shaklda laduniy ilmning amalga bog'liq ekanligini va bir qancha ehson bo'lmasdan zuhur qilmasligini ifodalaydi. "Agar murid doim Qur'onni o'qib, qalbi va tilini bir tutsa, nafsining e'tirozlariga mone' bo'ladi va solik osonlik bilan Qur'onni qiroat qilib, namoz o'qishni boshlaydi. Tilovat va namozdagi bu suhulat ko'ngilni nurlantiradi. Kalomi ilohiyning nuri javhar sifatida qalbda o'rin olganidan Qur'on tilovati zoti Ilohiyning zikri darajasida bo'ladi. Allohning kalom sifati buyukligining mushohada bilan kalomi ilohiyning nuri qalbda to'planadi. Bunday ilohiy darajalar bo'lmasdan bandaga ladun ilmi eshiklari ochilmaydi[6;71b]". Demakki, ilmi ladun osonlikcha qo'lga kiritiladigan bir ilm emas. Laduniy ilm haqida bilgan barcha ma'lumotimiz bu ilmning avvaliyat bilan payg'ambarlardagi va oz miqdorda bo'lsada nasiblangan valiy bandalardagi turli belgilardan iboratdir. Bu ilmning mutlaq haqiqati Alloh taoloning huzurida ekanligidan, uni tom ma'noda anglay olish idrok chegaralarimizdagi bir ruhiyatdir.

Tasavvufda yaqin[9;137b] tushunchasi maqom sifatidagi yaqindan farqli tarzda ilm bilan aloqadorligi jihatidan yondashilganda yaqinning uch turi borligi aytiladi. Bu turlar esa ilm ul yaqin, 'aynul yaqin va Haqqul yaqin sifatida Qur'onda ham tilga olingan tushunchalardir. Suhravardiy yaqinning klassik ma'noda uchga bo'linishi fikriga qo'shiladi. U ilm ul yaqin nazar va dalil yo'li bilan, 'aynul yaqin kashf va ilhom yo'li bilan, haqqul yaqin esa insonning bashariy vasflardan ayrilishi va vuslat istaganlarning bu darajaga erishuvi bilan qo'lga kiritiladi deb bu yaqin ilmi turlarining tahsil usulini izohlaydi.

Suhravardiy aqlning ta'rifini "Aqlga kelsak, u ruhning tili va basiratning tarjimonidir. Ruh uchun basirat uning qalbi, aql esa uning tili o'rnidadir"[6;147a] shaklida izohlaydi.

Yana Suhravardiy inson o'zligini aql ekanligini aytib, farqli ta'rif ham bildirgan.

"Hamma narsaning o'zi, o'zligi bordir. Insonning o'zligi aql, aqlning o'zligi esa sabrdir." Degan[6;159a].

Ko'rilganidek, Suhravardiy aqlni falsafiy ma'noda ta'rif bilan emas, insonning mas'uliyati bog'lami bilan izohlash tarafdoridir. Insonni mas'uliyat ostida tutuvchi va hisobga va iqobga yuzlashtiruvchi xususiyati aqlidir. Bu ma'noda insonni boshqa mavjudotlardan farqlovchi jihat ham bu mas'uliyatli bo'lishdir. Insonning inson bo'lishi esa mas'uliyatli bo'lish potensialiga ega bo'lishiga aloqadordir. Bu potensial esa aqlidir. Suhravardiy aqlning ta'rifini falsafiy ma'noda ham izohlaydi va aql jilolanuvchi javhardir deb aqlga ta'rif beradi.

"Sufiylarning eng buyuklaridan biri bo'lgan Xoris al-Muhosibiy (v. 243/857) shunday deydi: "Aql ilmlarning o'zi bilan idrok qilinadigan bir tabiatdir"[6;147b].

Bularni ifodalaganidan so'ng Suhravardiy o'z qarashini shu shaklda izohlaydi: "Aql ulviy bo'lgan insoniy ruhning javhari, uning tili va yo'l ko'rsatuvchisidir"[6;147a].

"Aql ruhning tilidir. Chunki ruh Allohning amridandir. Aqlning nuri ruhdan fayz oladi. Ilmlar ham aqlning nuri bilan o'rganilishi mumkin. Aql ilmlarga ko'ra yozuv taxtasi hukmidadir"[6;147b].

Ko'rilganidek Suhravardiy aqlni ruhning tili sifatida ta'riflaydi. Ruh Allohning amridandir va omonati uzmoni muhofaza qilish vazifasini o'z zimmasiga olgan. Aqlning ruhdan

fayz olishini keltirgan Suhravardiy ilmlarning faqatgina ruhdan fayzlangan nuri bilan o'rganilishini ifoda etadi.

Aql ruh bilan birga borliq va kishilikka erishadi. U bilan ashyo ustida hujjat keltirishi mumkin. Agar ruh bo'lmasa, aql o'tmaslashib, hech qanday narsaning qarshisida yoki yonida dalil keltirolmas edi". Xulosa qilib aytadigan bo'lsak aql faqatgina ruhning borlig'i bilan mavjud bo'ladigan malakadir. Agar ruh bo'lmasa, aql o'tmaslashadi va har qanday narsa ustida hukm va hujjat keltirolmas edi. Aql ruh bor bo'lmasdan kishiga to'g'ri va xatoni ko'rsatolmaganidek qarshilik bildirish yoki tarafini olish uchun dalil ham keltirolmaydi.

Xulosa va takliflar

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki Haq va inson o'rtasida yagona substansiya mavjud bo'lib, inson o'zligini bilib borishi orqali Xudoni tanishi ta'kidlanadi. Suhravardiy o'z asarlarida inson, uning zohiriy va botiniy olamini tadqiq etgan, uning tabiati va intilishlarini kuzatgan, ularga doir muammolarning yechimlarini kishilarning diniy e'tiqodi, tafakkur tarzidan kelib chiqqan holda sodda, ravon va xalqchil usullarda ishlab chiqqan. Insonning iymon gavhari, buyukligi barobarida, nuqsonlar – nafsi, hirs oqibatida kelib chiqadigan yomon illatlarni tahlil etib, bulardan qutulish, forio'lanish yo'llarini ko'rsatib bergan. Shihobiddin Suhravardiy ilmiy-ma'naviy merosiga nisbatan turli bir-biridan farq qiluvchi, ba'zan noxolis qarashlar ham mavjud bo'lib, ularga falsafaning milliylik va umuinsoniylikning dialektik aloqadorligi metodologiyasi nuqtai nazaridan yondoshmoq zarur, Suhravardiyning inson ma'naviy kamoloti haqidagi konseptual-nazariy ta'limoti tarixiy voqealar, kundalik turmush haqiqatlari, xalq oo'zaki ijodi durdonalari asosida badiiy timsollarda ifodalangan va shariat inson uchun kishan deb emas, balki komil insonni tarbiyalashda muhim asos va vosita deb qaralgan. Suhravardiyning inson ma'naviy kamoloti masalasidagi konseptual yondoshuvi o'zigacha mavjud bo'lgan konsepsiyalarning yuksak darajada qayta ishlangan sintezi hamda o'zidan keyin vujudga kelgan ta'limotlarning fundamental manbai bo'lib xizmat qilmoqda.

Adabiyotlar/Literatypa/ References:

1. Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami 6-jild. T.: G.G'ulom, 2013.
2. O'zbekiston milliy axborot agentligi – O'zA ilm-fan bo'limi (elektron jurnal) ilmiy nashr 2021 yil may oyi soni 304-bet
3. Usmon Turar "Tasavvuf tarixi"-T.: Istiqlol", 1999 y 25-bet
4. Reynold A. Nicholson, "Avarif", Encyclopedia of Religion and Ethics, Kessinger Publishing, 2003, c. III, s.103;
5. Avârif'in Çiştîye'ye etkisi için bkz: Nızami, K.A., "Feridüddin Mes'ud", TDVİA, İstanbul 1995, c. XII, ss. 398.
6. عوارف المعارف. شهاب الدين سهروردی. N Buxoro davlat muzey-qo'riqxonasi, Hujjatlar fondi 21125/11. 5a bet.
7. Abdulbâki, Mu'cyemu'l-Müfehres, ss. 119-120.
8. Uludağ, Süleyman, Tasavvuf Terimleri, s. 245; Cyebecioğlu, Ethem, TTDS., s. 393
9. Yavuz, Yusuf Şyevki, "İlme'l-Yakîn", TDVİA, İstanbul 2000, c. XXII, ss. 137-8.

10. Baxriddinovich, Murtozayev Shahobiddin. "SOUL AND LUST (Based on Abu Hafs Umar Suhrawardi's work "Awarif ul-marif")." International Conferency on Research Identity, Valuye and Ethics. 2023.
11. Baxriddinovich, M. S. (2023). SHIHABIDDIN SUHRAWARDY'S VIYeWS ON ETHICS. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 2(16), 11-16.
12. Baxriddinovich, M. S. (2022). SHIHABUDDIN AL-SUHRAWARDI'S VIYeWS ON SUFISM AND HIS SCIYeNTIFIC HERITAGE IN CYeNTRAL ASIA. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(6), 110-116.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/8 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).